

Г.С. ЧЕРНОІВАНОВА, к.е.н., доц., УПА, Харків

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У роботі вивчено й узагальнено зарубіжний досвід організації інноваційної діяльності.

In the article studied and generalized foreign experience of organization of innovative activity.

Ключові слова: інноваційна діяльність, зарубіжний досвід організації, малий бізнес.

Вступ. Активізація інноваційної діяльності неможлива без глибокого вивчення зарубіжного досвіду інноваційної діяльності.

Всі перетворення в системах управління інноваційними процесами за рубежом у своїй основі мали введення нових організаційних форм управління нововведеннями.

Огляд літератури показує, що промислово розвинені країни за останні 10-15 років нагромадили значний досвід в організації інноваційного процесу, вивчення якого багато в чому забезпечить освоєння нововведень у вітчизняній практиці. Насамперед, у закордонних країнах спостерігається множинність тих шляхів і форм, за допомогою яких досягається інтеграція стадій інноваційного процесу, дифузія нововведень, їхня комерціалізація й т.д.

Постановка завдання. Вивчення зарубіжного досвіду (причому не тільки позитивного, але й негативного) і здобуття з нього уроків є необхідним принаймні з двох причин. По-перше, інноваційні процеси, що протікають у нашій економіці, невіддільні від загальносвітового НТП. Тому було б неправильно відривати їх від світової практики й думати, що нашій країні визначено свій неповторний шлях у розвитку техніки, що сполучений із застосуванням унікальних форм організації й керування інноваціями. Принаймні дотепер вагомих підстав для такої точки зору практика нам не давала. По-друге, перехід від командно-адміністративного керування до ринкової економіки повинен супроводжуватися й відповідними змінами в сфері управління інноваційною діяльністю. Щоб уникнути хворобливого методу проб

і помилок, потрібно вивчати й по можливості запозичати досвід країн з розвиненою ринковою економікою [4].

Різним аспектам даної проблеми присвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених: П.Н. Завліна, СМ. Ілляшенко, А.К. Казанцева, М.К. Коноваленко, В.Г. Мединського, С.Ф. Покропивного, З.Л. Рум'янцевої, Н.А. Саломатіна, Рудакової І.І., Б.Санта та ін.

Проте ряд питань цієї складної проблеми потребує подальшого теоретичного і практичного обґрунтування.

Методологія. Проведені в роботі дослідження базуються на наукових розробках вітчизняних і зарубіжних вчених з питань організації інноваційної діяльності, а також на законах і нормативних актах, що регламентують інноваційну діяльність в Україні, офіційних статистичних даних. У процесі дослідження було використано такі наукові методи: логічного узагальнення і техніко - економічного аналізу.

Результати дослідження. Можна виділити одмінні риси моделей інноваційного процесу в США, Японії, країнах Західної Європи.

Американська практика організації пошукових досліджень і впровадження результатів у виробництво породила своєрідну форму підприємництва - ризиковий бізнес (з 1970-1980 р.). Ризикові підприємства невеликого розміру зайняті розробкою наукових ідей і перетворенням їх у нові технології й продукти. Цим вони відрізняються від звичайних форм малого й середнього бізнесу. Основна сфера поширення ризикового бізнесу -новітні швидко зростаючі наукомісткі галузі.

Переваги ризикового бізнесу - гнучкість, рухливість, здатність мобільно переорієнтуватися, змінювати напрямок пошуку, швидко вловлювати й апробувати нові ідеї. Прагнення до прибутку, тиск ринку й конкуренція, конкретно поставлене завдання, тверді строки, змушують розроблювачів діяти результативно й швидко, інтенсифікують дослідницький процес, прискорюється й впровадження нововведень, тому що виробники одержують уже готовий результат.

Однією з перших галузей, де почалося широке поширення ризикових підприємств стала електронна промисловість.

Безліч компаній нерідко практикують "розподілений ризик". Його сутність полягає в тому, що велика компанія вкладає свій капітал у проект не однієї малої інноваційної фірми, а розподіляє його між декількома проектами різних

фірм. Така практика дозволяє, з однієї сторони зменшити підприємницький ризик інвесторів, а з іншого боку - багатьом новоствореним інноваційним фірмам отримувати кошти одночасно від декількох компаній. Дирекції компаній ризикового капіталу досить обережно підходять до вибору інноваційних проектів з метою їхнього подальшого фінансування (звичайно, вони задовольняють лише в середньому 1-2 з кожних 10 запитів про можливе інвестування).

До найбільш ефективних методів організації інноваційних процесів у США належать "квазіризикові" форми їхньої організації на рівні корпорацій. Основними з них є внутрішні венчури й програми "своєків" [3].

Програми "своєків" як форма організації інноваційної діяльності виникли в корпораціях США на початку 80-х років. У межах таких програм засновують спеціальні грошові фонди, кошти з яких виділяють "своєкам" - представникам внутрікорпоративного ризикового капіталу. Будь-який працівник корпорації, що запропонував ідею нового продукту або іншу серйозну пропозицію, може звертатися безпосередньо до "своєка" за фінансовою підтримкою. Якщо пропозиція зацікавить "своєка", то останній у межах своїх повноважень може виділити відповідні кошти (кілька сотень тисяч доларів на розробку й реалізацію інноваційного проекту). Розміри винагород для "своєків" безпосередньо залежать від результатів інноваційної діяльності. "Своєки" беруть безпосередню участь у прибутках своєї корпорації від профінансованих нововведень або за кожен вдалий (прибутковий) інноваційний проект одержують заздалегідь певний бонус грошима або цінними паперами.

Венчурний капітал зробив можливим розвиток таких галузей, як персональні комп'ютери та біотехнології. Роль венчурного капіталу як ініціатора інноваційної діяльності залишається значною. У США частка венчурних інвестицій становить близько 0,5% ВВП, причому достатньо висока частка венчурних інвестицій призначається для ранніх стадій інноваційної діяльності (у середньому в країнах ОЕСР приблизно третина, а у Фінляндії та Швейцарії - половина всього венчурного капіталу). У США 4% найбільш швидко зростаючих фірм, більшість з яких підтримуються венчурним капіталом, створюють 70% усіх нових робочих місць. Обсяг венчурного капіталу зростає й становив в 1990 р. більше 30 млрд. дол. у США й близько 10 млрд. дол. у Західній Європі. Загальновизнаними є три ринки венчурного капіталу - США й Канада, Південно - Східна Азія, Західна Європа. Перспективними вважаються ринки Ізраїлю, Індії, Австралії. Стосовно Китаю думки експертів неоднозначні.

США контролює 75% світового венчурного капіталу. Характерним для США є залучення до венчурної діяльності великої кількості малих фірм. У сфері НДДКР біля 90%) компанії - малі фірми, що створюють в 24 рази більше нововведень, ніж великі концерни, а витрати на одного фахівця в малих фірмах в 2 рази менші [5].

У США венчурний бізнес зосереджений у найбільш наукомістких галузях - у виробництві напівпровідників, комп'ютерів, програмного забезпечення, штучного інтелекту.

Однак ризиковий бізнес не випадково дістав свою назву. Його відрізняє нестійкість становища, "смертність" ризикових організацій дуже велика.

Японська модель організації інноваційної діяльності у великих фірмах заснована на принципах тісної кооперації науки й виробництва.

По-перше, - взаємодія в єдиній "команді" представників фундаментальної й прикладної науки, університетів, добре налагоджений обмін інформацією й ідеями дають швидкий і значний результат.

По-друге, теоретичні й прикладні розробки і їхнє впровадження перетворюються завдяки спільним діям людей у єдиний процес.

Японський досвід організації інноваційного процесу виявляє ще одну найважливішу його сторону: у цій справі важливі не тільки власні розробки нової технології продукту і їхнє впровадження, але й поширення винаходів на інші галузі.

Аналіз японської практики виявляє ще одну цікаву особливість у механізмі впровадження нововведень, що має безпосереднє відношення до його результативності: сполучення принципів кооперації, планової організації й координації складного багатоступінчастого процесу з одного центра, з одного боку, і гострої конкуренції між учасниками на кінцевій стадії виробництва, перевірки остаточних результатів ринковим попитом, з іншої.

Що стосується ризикового бізнесу, те його розміри в порівнянні зі США і європейськими країнами невеликі, однак темпи росту й державна підтримка роблять цю форму однією з вирішальних для підвищення ефективності інноваційного процесу.

Європейські країни дають приклади інших форм взаємодії науково-технічної ідеї. У певному сенсі вони займають проміжні (між американською і японською практикою) положення, хоча деякі дослідники цих процесів останніх років у Європі відзначають тенденції до більшої "японізації" форм взаємодії науки й виробництва.

На специфіку організації інноваційного процесу в цьому регіоні вплинув ряд обставин. Насамперед, великі європейські фірми, як носії науково-технічного прогресу, мають істотне обмеження у порівнянні з американськими корпораціями - порівняно вузький національний ринок. Вкладення в НДДКР вимагають великих масштабів виробництва для рентабельної реалізації їхніх результатів. У свою чергу таке виробництво повинно опиратися на широкі ринки збуту. Із цієї причини інноваційні процеси в Європі вже в 1970-х роках стали стикатися з обмежувачими рамками національних ринків: при невеликих обсягах реалізації вартість наукомісткого продукту неухильно зростала, падала його конкурентоспроможність. У цих умовах природним шляхом підвищення ефективності виробництва й конкурентоспроможності продукту стала міжнародна кооперація європейських фірм, що дозволила розширити масштаби ринку за рахунок їхньої інтеграції.

Іншим фактором, що зробив значний вплив на форми й механізм інноваційного процесу в європейських країнах, з'явився сильний конкурентний тиск американських і японських фірм.

Відзначаючи особливості інноваційного процесу в різних країнах, варто зауважити, що якщо в США і Японії є підстави для дискусії про переважний внесок малого бізнесу в сучасні напрямки НТП, то для європейських країн картина достатньо ясна: головними носіями піонерних розробок і лідерами інноваційного процесу є великі й найбільші корпорації, так звані "національні чемпіони". На них припадає переважна частина приватних вкладень у НДДКР і державні субсидії 1970-х років, лідируючі фірми європейських країн стали швидко нарощувати витрати на дослідження й розробки.

Світовий досвід підтвердив ефективність таких форм взаємодії науки й виробництва як технопарки, технополіси, інкубатори бізнесу.

Технологічний парк (науково-технологічний) являє собою об'єднану навколо наукового центру - великого вузу - науково - виробничо-навчальну зону, у якій забезпечується безперервний інноваційний процес, здійснюється практичне використання науково-технічних досягнень.

Згідно з Законом України „Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків” технологічний парк (технопарк) визначений як юридична особа або група юридичних осіб ,що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок,

високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції [5].

Технополіси - це міста, де більша частина населення зайнята наукою, науково-технічними й іншими послугами, підготовкою кадрів.

В Україні зони технополісів розміщені в таких найбільших науково-промислових центрах, як Харків, Дніпропетровськ, Донецьк, Одеса. Особливо сприятливі умови для створення технополіса має Київський регіон .

"Наукові парки" - згідно з традиційною концепцією "наукового парку" розповсюдженою в США й Великобританії, являють собою розташований на університетській території комплекс умов для розвитку наукових досліджень і розробок в сфері передових технологій, що об'єднують лабораторії й дослідницькі групи університетів і промислових компаній, які спеціалізуються на наукомістких галузях, а так само окремих дослідників-підприємців.

У числі найбільш великих технопарків можна відзначити всесвітньо відому „силіконову долину" у Каліфорнії (США) провідного виробника сучасних ЕОМ. В її зоні зосереджено 17 найбільших концернів електронної промисловості; тут також базується багато концернів військово - промислового комплексу. У США існують і інші науково - промислові парки, всього їх - більше 20. У Франції - Софія Анті поліс (біля Ніцци), у рамках якого діє 26 промислових та 14 науково - дослідних організацій [5].

У світі нині функціонує понад 500 технопаркових структур, у США їх налічується більш як 140, у Японії - близько 50, Китаї - понад 50, Великій Британії - більш ніж 40, Франції - 30. Понад 100 наукових і технологічних парків функціонують у країнах Центральної та Східної Європи, близько 60 - у США [133].

У більшості країн світу основну частину фінансування наукові й технологічні парки отримують від держави. У Франції ця частина складає 50%, у Японії - до 100%. [5]

Створення технопарків передбачає комерціалізацію науково-технічної діяльності, більш швидке просування наукових досягнень у матеріальну сферу. Крім цього, в умовах кризи вузівської науки в Україні створення технопарків дозволить забезпечити вчених творчою роботою.

Досвід технопаркових структур може допомогти у просуванні наукових ідей у промисловість, орієнтувати прикладну науку на одержання конкретних результатів, реформувати свідомість учених, які звикли до державного фінансування й ніколи не займалися реалізацією своїх ідей.

Технопарки в Україні реально розпочали свою діяльність в IV кварталі 2002 р. Нині у Києві зареєстровано 8 технологічних парків. В Україні зареєстровано всього 16 технологічних парків, [6] на базі (в основному) провідних академічних інститутів, але в 2007 р. працювало лише 14 з них. Протягом 2006 р. ними було виконано 34 проекти з 53 зареєстрованих. У рамках виконання інвестиційних та інноваційних проектів технологічних парків за 9 місяців 2006 р. було реалізовано інноваційної продукції на 1,69 млрд. грн., з них на зовнішньому ринку - 0,23 млрд. грн. До Державного бюджету України та державних цільових фондів в рамках виконання проектів технологічних парків за цей період було перераховано більш ніж 159 млн. грн., сума залучених коштів на реалізацію проектів технологічних парків склала майже 313 млн. грн., на спеціальні рахунки було перераховано 44 млн. грн. податків [5].

"Інкубатори" це центри розвитку бізнесу й підприємництва, регіональні технологічні й інноваційні центри при університетах і інших вузах і науково-технічних організаціях, які забезпечують створення й стартовий розвиток нових фірм.

В цілому, діяльність державних і приватних "інкубаторів" може включати: наукове консультування й попередню експертизу інноваційних проектів; надання венчурного капіталу, поліресурсне забезпечення; формування підприємницького середовища діяльності й позитивного гудвіла.

Успішно функціонують бізнес - інкубатори в Німеччині, Словаччині, Чехії, Словенії.

Висновок. Слід зазначити, що до початку 90-х років зарубіжні фірми накопичили великий досвід з організації інноваційної діяльності, направлений на стимулювання досліджень і розробок, отримання нової технології і продукції, укріплення своїх конкурентних позицій. Однак для кожної країни притаманні свої особливості в організації і фінансуванні інноваційної діяльності. Перед українськими підприємцями стоїть завдання вивчення зарубіжного досвіду і активне його застосування на практиці з урахуванням особливостей розвитку економіки. Тому не треба сліпо копіювати зарубіжний досвід, а необхідно відібрати тільки те найбільш цінне і корисне, що відповідає нашим умовам розвитку економіки.

Список літератури: 1. Камбуrow С.Б., Нистратов В.В. Инновационные процессы в промышленности США и Японии: сравнение стратегических установок. — М.: ВНИИСИ, 1990. — Вып.3 — 84 с. 2. Покропивний С.Ф. Инновационный менеджмент в рыночной системе хозяйствования. //Экономика Украины. — 1995. — №2 — С. 24. 3. Рудакова И.И. Инновационный процесс в странах развитого капитализма. — М: Изд-во МГУ, 1991. — 144 с. 4. Инновационный менеджмент. Справочное пособие. / Под ред. П.Н. Завліта, А.К. Казанцева, Л.З. Миндели. - СПб.:

Наука, 1997. - 568с. 5. Управління інноваційною діяльністю в економіці України: Колективна наукова монографія /За наук. ред. д.е.н., проф. С.Є.Єрохін. - К.:Національна академія управління,2008. -116 с. 6 Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування: Монографія / За заг .ред. проф. Ю.Б.Іванова . - Х.: ВД „ШЖЕК",2007. - 448 с.

Подано до редакції 18.06.2009

УДК 338.45: 658.588

Л.В. ПОГОРЕЛОВА, аспірантка, НТУ «ХПИ», Харків

РЕМОНТНОЕ ПРОИЗВОДСТВО - КАК ФАКТОР ИНТЕНСИФИКАЦИИ ПРОИЗВОДСТВА

Целью данного исследования является дальнейшая разработка теоретических и практических вопросов совершенствования и повышения эффективности системы технического обслуживания и ремонта оборудования в условиях трансформирующейся экономики.

The purpose of this research is further development of theoretical and practical questions of perfection and increase of efficiency of the system of technical service and repair of equipment in the conditions of the transformed economy.

Введение.

На современном этапе развития Украины важное место в экономической стратегии занимают вопросы технической реконструкции и структурной перестройки народного хозяйства. Оценка технического состояния промышленности и перспективы ее развития заставляет по новому взглянуть на проблему технического обслуживания и ремонта оборудования. Для поднятия производства необходимо выполнение нескольких условий: во-первых, сохранение и рациональное использование имеющегося производственного потенциала; во-вторых, обновление парка оборудования на принципиально новой технической основе (внедрение высокоточного, высокопроизводительного оборудования, переход на прогрессивные энергоресурсо- и природосберегающие, безотходные технологии. Эти условия тесно связаны с необходимостью повышения уровня технического обслуживания и ремонта оборудования). Однако в результате сложившегося отношения к ремонту как к вспомогательному (второстепенному) производству прогрессивные формы его организации не получили должного внимания.